

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ, ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ НЕДІЄЗДАТНОЮ ТА ПОНОВЛЕННЯ ЇЇ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ

INDIVIDUAL ASPECTS LIMITATION OF THE CIVIL LEGAL CAPACITY OF AN INDIVIDUAL, RECOGNITION OF AN INDIVIDUAL AS INCAPACITATED AND RENEWAL OF HER CIVIL CAPACITY

Мамедова С.М., доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри цивільного права і процесу

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Драч Н. І., студентка III курсу юридичного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Стаття присвячена висвітленню однієї з найважливіших актуальних правових питань стосовно обмеження прав людини у зв'язку з здоров'ям та поновлення такого обмеження у зв'язку з одужанням. Це забезпечується завдяки встановленню законодавчих норм у нормативно-правових актах та існуванню таких правових понять як «обмеження цивільної дієздатності фізичної особи», «визнання фізичної особи недієздатною» та «поновлення цивільної дієздатності».

Незважаючи на проголошені Конституцією України гарантії рівності усіх громадян перед законом та судом, із даного положення все ж існують винятки, які передбачають, зокрема, деякі обмеження щодо реалізації прав громадянами України. При цьому такі обмеження мають конкретно визначений цивільним та цивільно-процесуальним законодавством перелік умов та підстав. Сюди належить, зокрема, обмеження цивільної дієздатності особи, або ж визнання особи повністю недієздатною. Цей аспект зумовлюється тим, що дієздатність є юридичною категорією (себто елементом цивільно-правового статусу фізичної особи), а не природним правом людини, що надане їй в силу закону. При її обмеженні особа абсолютно позбавляється можливості бути активним учасником тих або інших цивільних правовідносин.

Водночас, дієздатність особи є невідчужуваною категорією та її обсяг може бути обмежений лише у порядку й випадках, встановлених законом. Примусово обмежити дієздатність фізичної особи або визнати її недієздатною може виключно суд за окремих обставин. Саме тому досліджувані питання вимагають виваженості як з погляду формулювання в законі матеріально-правових підстав з цього приводу так і закріплення процесуальної форми їх реалізації.

У запропонованій статті досліджено підстави для судового обмеження у дієздатності фізичної особи, а також для визнання судом особи недієздатною. В аспекті настання кримінальної відповідальності за незаконне поміщення в психіатричний заклад проаналізовано правові позиції ЄСПЛ. Окрім того з'ясовано процесуальні моменти визнання фізичної особи обмежено дієздатною та недієздатною. Розглянуто деякі правові наслідки визнання фізичної особи обмежено дієздатною або недієздатною, які стосуються можливості укладати правочини. Також проаналізовано процесуально-правовий аспект поновлення цивільної дієздатності фізичної особи. Випрацьовано пропозиції, які стосуються внесення змін до ч. 1, 2 ст. 38 та ч. 1 ст. 42 ЦК України, з метою усунення колізійності норм між ЦК та ЦПК України щодо суб'єктного складу, а саме, щодо того, хто має право ініціювати поновлення дієздатності, та внесення змін до ч. 2 ст. 39 ЦК України щодо строковості статусу недієздатності фізичної особи.

Ключові слова: Конституція України, здоров'я, обмеження дієздатності фізичної особи, визнання недієздатною фізичну особу, поновлення цивільної дієздатності, особисте немайнове право.

The article is devoted to the coverage of one of the most important current legal issues regarding the restriction of human rights in connection with health and the renewal of such restriction in connection with recovery. It is provided by the establishment of legislative norms in normative legal acts and the existence of such legal concepts as "restriction of the civil legal capacity of a natural person", "recognition of a natural person as incapacitated" and "restoration of civil legal capacity".

Despite the guarantees of equality of all citizens before the law and the court proclaimed by the Constitution of Ukraine, there are still exceptions to this provision, which include, in particular, some restrictions on the implementation of rights by citizens of Ukraine. At the same time, such restrictions have a list of conditions and grounds specifically defined by civil and civil procedural legislation. This includes, in particular, the limitation of a person's civil legal capacity, or the recognition of a person as completely incapacitated. This aspect is determined by the fact that legal capacity is a legal category (that is, an element of the civil-legal status of an individual), and not a natural right of a person granted to him by virtue of the law. When it is restricted, a person is absolutely deprived of the opportunity to be an active participant in certain civil legal relations.

At the same time, the legal capacity of a person is an inalienable category and its scope can be limited only in the order and cases established by law. Only the court can forcefully limit the legal capacity of a natural person or declare him incapacitated under certain circumstances. That is why the researched issues require consideration both from the point of view of the formulation in the law of material and legal grounds on this matter and the consolidation of the procedural form of their implementation.

The proposed article examines the grounds for judicial limitation of legal capacity of an individual, as well as for court recognition of a person as incompetent. The legal positions of the ECtHR have been analyzed in terms of criminal liability for illegal placement in a psychiatric institution. In addition, the procedural moments of recognition of a natural person as limited legal capacity and incapacitated have been clarified. Some legal consequences of recognizing a natural person as limited or incapacitated, which relate to the possibility of entering into deeds, are considered. The procedural and legal aspect of renewing the civil legal capacity of an individual is also analyzed. Proposals have been developed that relate to the introduction of changes to Part 1, 2 of Art. 38 and Part 1 of Art. 42 of the Central Committee of Ukraine, in order to eliminate conflicting norms between the Central Committee and the Central Committee of Ukraine regarding the composition of subjects, namely, regarding who has the right to initiate the renewal of legal capacity, and to amend part 2 of Article 39 of the Civil Code of Ukraine regarding the term of the status of incapacity of an individual.

Key words: Constitution of Ukraine, health, limitation of legal capacity of an individual, recognition of an individual as incapacitated, restoration of civil legal capacity, personal non-property law.

Постановка проблеми. Право на здоров'я, право на його охорону становить особисте немайнове право кожної людини, що закріплене положеннями Конституції України [1] та Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [2].

Поняття «здоров'я» визначене на законодавчому рівні, а саме положеннями Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Згідно нього, здоров'я це не лише відсутність хвороб та фізичних вад,

це стан людини, який характеризується повним фізичним, психічним і соціальним благополуччям.

Охорона здоров'я повинна бути одним з найважливіших спрямувань діяльності країни. Від цього природного явища, від цієї цінності залежить цілеспрямованість особи, здатність своїми рішучими діями створювати для себе комфортні умови життя, здатність набувати різноманітних прав на обов'язків та врешті-решт нести відповідальність за свої вчинки. Така здатність йменується цивільною дієздатністю фізичної особи, котра утверджена у ЦК України. Питання обмеження, позбавлення цивільної дієздатності фізичної особи та поновлення її статусу врегульовано положеннями ЦК України та Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) проте в цих нормах прослідковується деяка неузгодженість щодо цього питання, що призводить до необхідності подальшого наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Базові теоретичні дослідження питання обмеження цивільної дієздатності, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення її цивільної дієздатності здійснювались такими вченими цивілістами, як Н. В. Волкова, В. А. Кройтор, Л. О. Майстренко, О. С. Погребняк, М. О. Резникова, Я. М. Романюк та інші, проте деякі питання досі залишаються дискусійними та потребують подальшого теоретичного доопрацювання, що зумовлено неузгодженістю норм матеріального та процесуального права.

Метою статті є правовий аналіз деяких питань в процедурі обмеження цивільної дієздатності, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення її цивільної дієздатності, та формування подальших пропозицій як можливих шляхів усунення неузгодженості серед норм матеріального та процесуального права.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій правовій доктрині вчених дослідників та практичній діяльності державних органів, інститут цивільної дієздатності фізичної особи має значення практично для усіх суспільних відносин, що відбуваються у державі та житті людей. Інститут цивільної дієздатності є похідним від інституту цивільної правоздатності. Відповідно, вони перебувають у тісному правовому зв'язку.

Одним з критерієм поділу цивільної дієздатності на види є стан психічного здоров'я, відповідно до рівня незадовільного стану якого, цивільна дієздатність поділяється на [3, с. 52]:

- обмежену цивільну дієздатність фізичної особи (ст. 36 ЦК України);
- визнання фізичної особи недієздатною (ст. 39 ЦК України).

«Обмеження у дієздатності» та «визнання недієздатності» фізичної особи схожі терміни, але вони відрізняються причинами, наслідками та процесуальними особливостями.

Зокрема, підставами для обмеження у дієздатності фізичної особи судом є:

1) психічний розлад. Відповідно до Закону України «Про психіатричну допомогу», психічними розладами є розлади психічної діяльності, визнані такими згідно з чинною в Україні Міжнародною статистичною класифікацією хвороб, травм і причин смерті [4]. Проте, наявність самого психічного розладу не може бути самостійною підставою для рішення суду, в такому випадку основним критерієм буде те, що такий розлад повинен саме істотно впливати на здатність людини усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними;

2) зловживання спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо. Таке зловживання, щоб бути підставою для обмеження у дієздатності, повинно обов'язково нести негативний наслідок, який проявляється у тому, що така особа своїми діями зловживання ставить себе чи свою сім'ю,

а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище.

В свою чергу підставою для визнання фізичної особи недієздатною судом є тільки одна – нездатність особи усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу. При цьому значення буде мати саме тривалий характер такого психічного розладу.

Науковиця Т. В. Водоп'ян зауважує, що недієздатність повнолітньої особи – це встановлений судом правовий стан, який означає відсутність у особи здатності самостійно здійснювати свої цивільні права та обов'язки, який викликаний хронічним, стійким психічним розладом, що потягнув за собою втрату здатності розуміти значення своїх дій чи керувати ними [5, с. 6].

З вищеведеного прослідковується, що цивільне законодавство України не забороняє обмежувати цивільну дієздатність фізичної особи чи визнавати її недієздатною, але така процедура повинна відбуватися у суворій відповідності із законом та лише за рішенням суду. У протилежному випадку, може настати кримінальна відповідальність, як от, наприклад, за незаконне поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги, що регламентовано положенням ст. 151 Кримінального кодексу України [6]. В розрізі наведеного доцільно згадати позиції ЄСПЛ у справі «Горшков проти України» в якій скажник посилався на незаконність його поміщення у психіатричний заклад. В результаті, він не володів належними дійовими засобами захисту від обов'язкового утримання у психіатричному закладі та був звільнений з нього тільки через два роки після того, як стан його здоров'я значно покращився. ЄСПЛ констатував недотримання п. 4 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема, з тих причин, що особа, яка піддана обов'язковому медичному лікуванню, повинна мати доступ до суду та можливість бути вислуханою особисто або через будь-яку форму представництва [7].

У даному контексті варто розглянути процесуальні моменти визнання фізичної особи обмежено дієздатною або недієздатною. Наголошуємо, що даний вид справ характерний для окремого провадження цивільного судочинства. Відповідно до положення ч. 4 ст. 293 ЦПК України розгляд справи проводиться спеціальним складом суду, який включає одного суддю і двох присяжних [8]. На наш погляд, здійснення правосуддя судом присяжних збільшує пріоритетність принципів справедливого, змагального та прозорого судочинства України та слугує, так би мовити, «громадським контролем» при вирішенні справи.

Перелік осіб, котрі мають право на звернення до суду з такими заявами є вичерпним, зокрема, відповідно до ч. 1, 2 ст. 296 ЦПК України:

- заяву про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи може бути подано членами її сім'ї, органом опіки та піклування, закладом з надання психіатричної допомоги;
- заяву про визнання фізичної особи недієздатною – членами її сім'ї, близькими родичами, незалежно від їх спільного проживання, органом опіки та піклування, закладом з надання психіатричної допомоги.

Таким чином, наявність спеціальних заявників з правом звернення до суду про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи або визнання її недієздатною виключає можливість подачі такої заяви сторонньою особою, яка може переслідувати «особисту» мету або взагалі мати хибне уявлення про психічний стан особи.

У заяві про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи обов'язково мають бути викладені обставини, що свідчать про підстави обмеження, далі суд за наявності достатніх даних про психічний розлад здоров'я фізичної особи признає для встановлення її психічного стану судово-психіатричну експертизу, котра, власне, встановлює психічний стан особи.

При цьому ч. 3 ст. 39 ЦК України закріплено захисний механізм від зловживання недобросовісними заявниками права звернення до суду про обмеження цивільної дієздатності або визнання недієздатною фізичну особу, а саме: якщо суд відмовить у задоволенні заяви про визнання особи недієздатною і буде встановлено, що вимога була заявлена недобросовісно без достатньої для цього підстави, фізична особа, якій такими діями було завдано моральної шкоди, має право вимагати від заявника її відшкодування. Також на підставі ч. 3 ст. 299 ЦПК України в такому випадку судові витрати підлягають стягненню з недобросовісного заявника.

Перелік осіб, у присутності яких має здійснюватися розгляд справи про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи чи визнання її недієздатною, є імперативно визначений законом. Ними виступають заявник, особа, щодо якої розглядається справа та представник органу опіки та піклування.

Ухваливши рішення про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи чи визнання фізичної особи недієздатною, суд за поданням органу опіки і піклування встановлює над такою особою піклування у разі обмеження цивільної дієздатності або опіку у разі визнання недієздатною. Фізична особа визнається обмежено дієздатною або недієздатною з моменту набрання законної сили рішенням суду про це.

Звернемо увагу на деякі правові наслідки визнання фізичної особи обмежено дієздатною або недієздатною, які стосуються можливості укладати правочини.

Так, у разі визнання особи обмежено дієздатною законодавець закріпив норму, що така особа може вчиняти самостійно лише дрібні побутові правочини, а інші види правочинів повинні вчинятися за згодою піклувальника. В положенні п. 1 ч. 1 ст. 31 ЦК України міститься визначення дрібного побутового правочину за яким: дрібним побутовим є правочин, якщо він задовольняє побутові потреби особи, відповідає її фізичному, духовному чи соціальному розвитку та стосується предмета, який має невисоку вартість. Верховний Суд у справі № 607/16852/15-ц від 20.05.2020 р. виклав позицію, яка додатково розкриває суть дрібного побутового правочину. Він зазначив, що визначення «дрібний побутовий правочин» має оціночний характер, не має установлених меж грошового виразу (вартості), а тому має для різних видів діяльності, речей і майнового стану учасників цивільних правовідносин, різні межі вартості [9].

Вважаємо, що абз. 2 ч. 3 ст. 37 ЦК України за яким встановлена можливість оскаржувати особою, цивільна дієздатність якої обмежена, до органу опіки та піклування або суду відмову піклувальника дати згоду на вчинення правочинів, що виходять за межі дрібних побутових є одним з тих положень, яке саме направлено на захист від зловживання правом піклувальника погоджувати вчиняти інші правочини, окрім дрібних побутових, тільки за його згодою.

2) У разі визнання фізичної особи недієздатною відповідно до змісту ч. 2 ст. 41 ЦК України – недієздатна фізична особа взагалі не має права вчиняти будь-якого правочину.

Окрім обмеження та позбавлення цивільної дієздатності фізичну особу, цивільним законодавством закріплено і можливість поновлення такої дієздатності.

Процесуально-правовий аспект поновлення цивільної дієздатності має наступні особливості:

1) Відповідно до п. 1 ч. 2 та ч. 4 ст. 293 ЦПК України розгляд справи про поновлення цивільної дієздатності фізичної особи відбувається так само як і розгляд про обмеження чи позбавлення цивільної дієздатності, а саме в порядку окремого провадження у складі одного судді та двох присяжних.

2) Наявність спеціальних заявників. ЦК України закріплює порядок поновлення цивільної дієздатності в поло-

женнях ст. ст. 38 і 42, проте, якщо стаття 42 містить закріплений перелік осіб, хто може звертатися до суду з заявою про поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною, зокрема, це опікун або орган опіки та піклування, то ст. 38 ЦК щодо поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена, такий перелік не закріплює. Але в цих статтях міститься відсилочне положення, що порядок поновлення такої дієздатності встановлено ЦПК України. В свою чергу положенням ст. 300 ЦПК України закріплено, що такими суб'єктами з правом звернення і в першому, і другому випадку є сама фізична особа, її піклувальника/опікун, члени сім'ї або орган опіки та піклування. Тож прослідковується певна розбіжність та неузгодженість між нормами матеріального та процесуального права, головною з яких є та, що ЦК України не закріплює ні саму фізичну особу, ні членів її сім'ї, в переліку осіб хто має право на звернення до суду з поновленням цивільної дієздатності на відміну від ЦПК України. Тому, з метою усунення неузгодженості та колізійності норм матеріального та процесуального права, пропонується внести зміни до ч. 1, 2 ст. 38 та ч. 1 ст. 42 ЦК України та викласти їх в наступній редакції:

ч. 1, 2 ст. 38 ЦК України «1. За заявою самої фізичної особи, її піклувальника, членів її сім'ї або органу опіки та піклування у разі вичуження фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена, або такого поліпшення її психічного стану, який відновив у повному обсязі її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, суд поновлює її цивільну дієздатність. 2. За заявою самої фізичної особи, її піклувальника, членів її сім'ї або органу опіки та піклування у разі припинення фізичною особою зловживання спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо суд поновлює її цивільну дієздатність».

- ч. 1 ст. 42 ЦК України «1. За заявою самої фізичної особи, її опікуна, членів її сім'ї або органу опіки та піклування суд поновлює цивільну дієздатність фізичної особи, яка була визнана недієздатною, і припиняє опіку, якщо буде встановлено, що внаслідок вичуження або значного поліпшення її психічного стану у неї поновилися здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними».

У випадку подання заяви про поновлення цивільної дієздатності самою особою – ця особа може доводити, що здатна усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними внаслідок вичуження або значного поліпшення психічного стану, та наводити відповідні обставини й мотиви, які змусили її особисто звертатися до суду. Вважається, що закріплення такого права за самою фізичною особою є важливою гарантією захисту прав і законних інтересів громадян [10, с. 1620].

Варто також відзначити, що не лише опікун і піклувальник є законними представниками своїх підопічних. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» закріплює у ст. 13, що Уповноважений з прав людини має право з метою захисту прав і свобод людини і громадянина особисто або через свого представника в установленому законом порядку звертатися до суду про захист прав і свобод осіб, які через недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права і свободи; брати участь у судовому розгляді справ, провадження в яких відкрито за його позовами (заявами, клопотаннями (поданнями)) [11].

3) В положенні ч. 1 ст. 299 ЦПК України закріплюється також можливість особи, щодо якої розглядається справа про визнання її недієздатною, з урахуванням її стану, брати участь у розгляді справи у режимі відеоконференції з психіатричного чи іншого лікувального закладу, в якому перебуває така особа [12, с. 157].

4) Підставою для подання заяви є: 1) про поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздат-

ність якої була обмежена -видужання фізичної особи або такого поліпшення її психічного стану, який відновив у повному обсязі її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними (ч. 1 ст. 38 ЦК України); 2) про поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною – видужання або значне поліпшення її психічного стану у неї поновилася здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними (ч. 1 ст. 42 ЦК України). Доцільним є додати, що ч. 4 ст. 300 ЦПК України також доповнює перелік таких підстав ще наявністю відповідного висновку судово-психіатричної експертизи.

5) Строк дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною визначається судом, але не може перевищувати двох років (ч. 6 ст. 300 ЦПК України). Фактично це означає, що стан недієздатності фізичної особи не довільний та обмежений строком у два роки. Тобто зі спливом двох років на підставі ч. 6 ст. 300 ЦПК України діє правило про автоматичну втрату чинності рішення суду про визнання особи недієздатною. Проте, варто наголосити, що таке автоматичне скасування, виходячи зі змісту положень ЦПК України, стосується тільки статусу недієздатної фізичної особи, а не обмежено дієздатної. Поряд з цим в ЦПК України закріплена і можливість заявляти клопотання про продовження строку дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною в порядку ч. 7-8 ст. 300 ЦПК та додатково у ч. 8 міститься, що суд зобов'язаний розглянути клопотання про продовження строку дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною до закінчення строку його дії в порядку, встановленому ст. 299 цього Кодексу.

Аналізуючи питання строковості статусу недієздатності фізичної особи доцільно погодитись з О. Коваленко, яка наголошує на тому, що положення про строковість міститься тільки в ЦПК та відсутнє у положенні ЦК України, що спричиняє неузгодженість норм з цього питання. Автор слухно зауважує, що такі зміни, які відбулись тільки в ЦПК України, повинні реалізовуватись шляхом послідовного корегування законодавства і повинні бути узгодженими з матеріально-правовими нормами. Тому правила про поновлення дієздатності фізичної особи, яка за рішенням суду визнана недієздатною, передусім мали б знайти своє місце в ЦК України [13, с. 95]. Таким

чином пропонується внести зміни до ч. 2 ст. 39 ЦК України та викласти її в наступній редакції: 1. Фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. 2. *Строк дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною визначається судом, але не може перевищувати двох років.* Порядок визнання фізичної особи недієздатною встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України. 3. Якщо суд відмовить у задоволенні заяви про визнання особи недієздатною і буде встановлено, що вимога була заявлена недобросовісно без достатньої для цього підстави, фізична особа, якій такими діями було завдано моральної шкоди, має право вимагати від заявника її відшкодування.

Висновки. З наведеного можна зробити висновок, що сама процедура визнання фізичної особи обмежено дієздатною або недієздатною є доволі справедливою та характеризується суворо встановленими на законодавчому рівні діями, які покликані в свою чергу захистити таку фізичну особу від зловживання недобросовісних заявників, а сама процедура розгляду справи судом присяжних збільшує пріоритетність принципів справедливого, змагального та прозорого судочинства України та слугує, так би мовити, «громадським контролем» при вирішенні справи. Проте, правове регулювання поновлення цивільної дієздатності, яке регламентовано положеннями ЦК та ЦПК України характеризується колізійністю норм, зокрема, щодо суб'єктного складу, а саме, хто має право ініціювати таке поновлення, та строковості статусу недієздатності фізичної особи. Таким чином з метою усунення неузгодженості між нормами ЦК та ЦПК України пропонується внести зміни до ч. 1, 2 ст. 38 та ч. 1 ст. 42 ЦК України доповнивши їх переліком суб'єктного складу, хто має право звертатися до суду з заявою з поновленням цивільної дієздатності, зокрема, *за заявою самої фізичної особи, її опікуна/піклувальника, членів її сім'ї або органу опіки та піклування*, та до ч. 2 ст. 39 ЦК України щодо закріплення в нормах матеріального права строку дію стану недієздатності фізичної особи, а саме, що *строк дії рішення про визнання фізичної особи недієздатною визначається судом, але не може перевищувати двох років.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Торчинівська Р.А., Заяць О.С., Цивільна правоздатність та дієздатність фізичної особи. Пріоритетні напрями модернізації системи права, матеріали науково-практичної конференції (м. Одеса, 17-18 травня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 50.
4. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1489-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 19. Ст. 143.
5. Водоп'ян Т.В. Правові наслідки визнання фізичної особи – сторони договірної зобов'язання недієздатною. *Молодий вчений*, 2017. № 5.1 (45.1). С. 5-9.
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
7. Рішення: Справа «Горшков проти України»: Рішення ЄСПЛ від 8 листопада 2005 р., Страсбург, Заява № 67531/01). *Офіційний веб-портал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_090#Text (дата звернення 10.11.2022).
8. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
9. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 20.05.2020 р. у справі № 607/16852/15-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88834056> (дата звернення 21.11.2022).
10. Мамедова С.М. Щодо деяких питань порядку обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання її недієздатною, а також поновлення її статусу. *The 8 th International scientific and practical conference "Modern research in world science" (October 29-31, 2022) SPC "Sci-conf. com. ua", Lviv, Ukraine*. 2022. С. 1617-1621.
11. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.
12. Маценко Ю. В. Окремі аспекти розгляду справ щодо обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною. *Проблемні питання цивільного та трудового права*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 квітня 2018 р.). Дніпро, 2018. С. 155-158.
13. Коваленко О. Поновлення дієздатності фізичної особи: окремі проблемні аспекти. *National law journal: theory and practice*. 2018. С. 93-96.